

JOHANNES NIEMELÄINEN – JUHA MIKKONEN MINNE MENET KANADA?

VIIME VUOSINA ARVOKONSERVATISMI
ON SAANUT YHÄ SUUREMMAN
JALANSIJAN KANADAN POLIITTISESSA
ELÄMÄSSÄ. MIKÄLI KONSERVATISMIN
KANNATUS REALISOITUU
ENEMMISTÖKSI PARLAMENTTISSA,
SAATTAA MAASSA VALLINNUT
KONSSENSUSHENKI JÄÄDÄ HISTORIAAN.

Kanadan yhteiskunnallisesta tilanteesta uutisoidaan Suomessa yllättävän vähän. Monille Kanada on pohjoismaiseksi hyvinvointivaltioksi mielletty maa, jossa syödään vaahterasiirappia ja pelataan jääkiekkoa. Mielikuvaa on pitänyt yllä Kanadan arvoliberali poliittinen ilmasto ja universaali terveydenhuoltojärjestelmä. Käsitys Kanadasta pohjoismaisena hyvinvointivaltiona on kuitenkin monilta osin harhaanjohtava.

Kanadaa on rakennettu liberalismiin ja konservatismiin konsensusshengessä. Yhteiskunta-poliittisena tuloksena on monimuotoinen sekoitus vastakkaisia aateperinteitä.

POLIITTISESTI KAHTIAJAKAUTUNUT MA

Kanadalaisen politiikan ymmärtämiseksi on tärkeää luoda ensin katsaus maan poliittiseen järjestelmään. Kanadan liittovaltion poliittinen järjestelmä on periytynyt Isolta-Britannialta (niin sanottu Westminsterin malli) ja kuningatar Elisabet II on maan virallinen hallitsija. Käytännössä kuningattarella ei kuitenkaan ole poliittista roolia maassa. Liittovaltion *de facto* pää on kenraalikuvernööri. Kanadan hallitsemistapa on sekoitus emämaan ja etelänaapurin vaikutteita. Kuten Yhdysvalloissa, Kanadan 10 provinssia ja 3 territoria ovat hyvin itsenäisiä, mutta liittovaltiotasolla määritellään keskeiset yhteiskuntapoliittiset päätinjat.

Ison-Britannian vaikutus näkyy vaalijärjestelmässä. Brittien malliin perustuva enemmistövaalitapa on johtanut maan vahvaan poliittiseen polarisoitumiseen. Valtaa ovat käyttäneet vuorovedoin liberaalit ja konservatiivit.

Vuoden 2004 jälkeen molemmat puolueet ovat saaneet muodostettua vain vähemmistöhallituksia. Sekä liberaaleilla että konservatiiveilla on vahva 25–35 prosentin kannatus vuodesta toiseen, mutta vasemmistolainen New Democratic Party (NDP) ja Québecin itsemääräämisoikeutta ajava Bloc Québécois syövät kannatusta suuremmilta puolueilta.

Vähemmistöhallitukset ovat pelastaneet Kanadan Yhdysvaltojen tapaisilta poliittisilta heilahduksilta. Radikaalit ehdotukset eivät ole menneet läpi, ja esimerkiksi konservatiivit ovat joutuneet tekemään lukuisia lehmänkauppoja saadakseen tärkeitä lakeja säädetyksi. Liberaalien ja konservatiivien hallitsema puoluejärjestelmä on toisaalta johtanut tilanteeseen, jossa pienten ja keskisuurien puolueiden on käytännössä mahdotonta nousta valtaan liittovaltiotasolla.

Vaikka Kanada on edennyt eteenpäin konsensusshakuisesti, on se ollut vain pakon sanelemaa politiikkaa, jonka taustalta löytyy poliittinen polarisoituminen. Mielipidetiedustelut osoittavat, että yhä harvempi jaksaa seurata liittovaltiotason politiikkaa ja osallistumisaktiivisuus kansalaistoimintaan on heikentymässä. Yleisen äänestysaktiivisuuden laskiessa enemmistön saaminen parlamenttiin voi helpottua.

KONSERVATIIVIEN ESIINMARSSI

Pääministeri Stephen Harperin johtama konservatiivihallitus valittiin valtaan ensimmäistä kertaa vuonna 2006. Pitkän liberaalien valtakauden jälkeen konservatiivit pääsivät hallitusvastuuseen lupaamalla muun muassa alentaa arvonlisä- ja yritysveroja, uudistaa parlamenttia ja vähentää parlamentin jäsenten valtaa, kumota sukupuolineutraalin avioliittolain ja hylätä pitkäpiippuisten aseiden rekisteröinnit.

Yhtenä konservatiivien vaalilupauksista oli laajentaa Kanadan tiedonsaantitilakia ja parantaa tiedonkulkua hallitukselta tiedotusvälineille ja kansalaisille. Lupaukset perustuivat paljolti edellisen liberaalihallituksen tekemiin virheisiin. Käytännössä lupauksen pitäminen on ollut vaikeata. Pääministeri Harperia on kritisoitu puoluevallan keskittämistä ja siitä, että hän on pyrkinyt rajoittamaan puolueen muiden jäsenten julkisia puheenvuoroja.

Toukokuussa Harperin hallitus ilmoitti, ettei se enää päästä ministereiden poliittisia avustajia parlamentin komiteoiden kuultavaksi. Asiasta ilmoitettiin vain päiviä ennen kuin

Harperin viestintäjohtaja Dimitri Soudasin piti todistaa komitean edessä mahdollisesta sekaantumisestaan tiedonsaantilain nojalla tapahtuvaan dokumenttien julkaisun estämiseen. Kielteinen julkisuus on johtanut lukuisiin epäilyihin poliittisesti kyseenalaisista toimista, joiden ainoana tarkoituksen on ollut turvata konservatiivien vähemmistöhallituksen pysyminen vallassa.

PARLAMENTIN LOMAUTTAMINEN

Tuoreimmat kiusalliset paljastukset ovat liittyneet niin sanottuun Afganistanin kidutus-kandaaliin, joka on ollut keskeinen nykyhallituksen luottamusta syövä tekijä. Vuodesta 2007 lähtien Kanadassa on vuotanut tietoja Kanadan joukkojen toimista Afganistanissa. Vuotaneiden asiakirjojen ja eri diplomaattilaiteiden mukaan kanadalaisjoukot ovat luovuttaneet vankejaan Afganistanin turvallisuusjoukkojen käsiin huolimatta siitä, että ovat tietäneet vankien päätyvän kidutetuiksi. Kun asia vuoti julkisuuteen, alkoivat oppositiopuolueet vaatia selvitystä joukkojen toiminnasta ja salaiseksi luokiteltujen asiakirjojen julkistamista.

Valtaa ovat
käyttäneet
vuorovedoin
liberaalit ja
konservatiivit.

Kiista eteni niin pitkälle, että pääministeri Harper pyysi kenraalikuvernööri Michelle Jeania lomauttamaan parlamentin kuukausiksi sekä jouluna 2008 että tammikuussa 2010. Poliittisten kommentaattorien mukaan lomausten yksiselitteisenä tarkoituksena oli estää vähemmistöhallituksen kaatuminen. Lomautusten aikana hallitus pystyi kokoamaan rivinsä ja tuhoamaan yhdistetyn opposition – liberaalien, NDP:n, Bloc Quebecois'n ja vihreiden – pyrkimykset.

Afganistanin kidutusskandaali ja parlamentin lomauttaminen lisäsivät poliittista epäluottamusta Kanadassa. Tuhannet kanadalaiset osoittivat tammikuussa mieltään Harperin toimia vastaan, ja liberaalien johtaja Michael Ignatieff sanoi, ettei ”yhdenkään pääministerin pidä voida sulkea parlamenttia estääkseen luottamusäänestyksen”. Yleensä poliittisesti varsin passiivisten kanadalaisten poikkeuksellisesta aktiivisuudesta kertoi se, että parlamentin lomauttamista vastustava Facebook-ryhmä keräsi muutamassa viikossa yli kaksisataatuhatta jäsentä.

RAPAUTUVA MAINE MAAILMALLA

Laajemmasta perspektiivistä tarkasteltuna Afganistanin kidutusskandaali heijastelee Kanadan muuttunutta asemaa maailmalla. Kanada on tunnettu vakaana rauhanturvaajamaana, ja maa oli edelläkävijä monissa kansainvälisissä kysymyksissä. Kanadan entinen pääministeri Lester B. Pearson vastaanotti rauhan Nobel-palkinnon vuonna 1957 toimistaan Suezin kriisistä ja asemastaan modernin rauhanturvaamisen isänä. Maamiinat kieltävä Ottawan sopimus saatiin aikaan Kanadassa vuonna 1997.

Viime vuosina Kanada on kuitenkin saanut osakseen kansainvälistä kritiikkiä. Human Rights Watchin Aasian apulaisjohtaja Phil Robertson kävi Ottawassa esittämässä huolensa Kanadan kansainvälisen politiikan ytimen rapautumisesta, ja BBC World Services tutkimuksen mukaan Kanadan arvostus maailmalla laski vuonna 2009 ensi kertaa sitten vuoden 2005.

Sotilaallisesti Kanada on asettunut Yhdysvaltain rinnalla Afganistaniin, ja kansalaisten tyytymättömyys on kasvanut. He ovat tottuneet olemaan ylpeitä rauhaa turvaavista kansalaisistaan eivätkä suremaan ruumiina palaavia sotilaitaan. Kanada on taantunut myös kehityksen takaajan asemastaan. Esimerkiksi kehitysmaiden naisten raskaudenkeskeytyksiä käsittelevät kysymykset jätettiin pois G8-kokouksen asialistalta Harperin konservatiivihallituksen vastustuksen vuoksi. Kanadaa on myös syytetty nurjasta suhtautumisesta alkuperäiskansojen oikeuksiin.

PASSIIVINEN ILMASTOPOLIITTIKKA

Kansainvälisen arvostuksen laskua selittävät myös Kanadan vähäiset toimet ilmastomuutosta vastaan. Kööpenhaminan ilmastokokous oli monille suuri pettymys. Epäonnistumisen taustalla oli kehittyvien talouksien vastustus päästörajoituksia kohtaan, mutta toisaalta myös Harperin johtama Kanada vastusti merkittäviä päästörajoituksia. Harper sanoi olleensa tyytyväinen Kööpenhaminan kokouksen tuloksiin, mikä herätti ärtymystä ympäri maailmaa.

Kanadan liittovaltion hallitus ei tukenut vihreää energiaa viime budjetissaan. Vastuu vihreästä energiasta on jäänyt yksinomaan provinseille. Esimerkiksi Ontarion liberaalihallitus on jakanut tukirahaa sekä yrityksille että kotitalouksille, jotta ne rakentaisivat tuuli- ja aurinkovoimaloita. Vihreän energian edistämässä provinssit ovat kohdanneet jopa selkeää vastustusta liittovaltion puolelta.

Harperin hallitus on saanut kritiikkiä siitä, että se ei pysty toimimaan itsenäisesti ilmastomuutosta vastaan vaan odottaa aina Yhdysvaltain johtajuutta. Yhdysvallat ja Kanada sopivat yhdessä tiukentavansa henkilö- ja kuorma-autojen päästörajoituksia vuosina 2011–2016, mutta omia aloitteita Ottawassa ei ole syntynyt. Yksi taustalla vaikuttava tekijä ovat ekologisesti kyseenalaiset öljyhietikat, jotka tuovat valokaata tuloa Albertaan, pääministeri Harperin kotiprovinssiin.

TALOUDEEN SUURI SELVIYTYJÄ

Taloudellisesti Kanadalla menee hyvin. Maa selvisi maailmanlaajuisesta taantumasta ehjemmin kuin mikään toinen rikkaista G8-maista, ja Kanadan pankkijärjestelmä ei kärsinyt suurta vahinkoa finanssikriisin aikana.

Kanadan talous kasvoi vuoden 2010 ensimmäisellä neljänneksellä 6,1 prosenttia, ja kasvu oli nopeinta vuositahtia sitten vuoden 1999. Talouden kasvaessa uusia työpaikkoja on syntynyt runsaasti. Esimerkiksi tammikuussa 2010 Kanadaan syntyi 43 000 uutta työpaikkaa, ja työttömyys oli laskenut heinäkuuhun mennessä 8 prosenttiin.

Huolimatta taloudellisesta hyvinvoinnista Kanadaa uhkaavat samat ongelmat kuin muitakin länsimaita. Velkaantumista tulisi rajoittaa ja julkisen talouden kestävyysvajeeseen olisi puututtava ajoissa. Kanadan huoltosuhte on tällä hetkellä noin 1/5 eli viisi työssäkäyvää pitää huolta yhdestä työvoiman ulkopuolelle jääneestä ja arvioiden mukaan Kanadan huoltosuhte heikkenee 2030 mennessä 2/5:een.

Nykyinen konservatiivihallitus on ottanut tavoitteekseen budjettivajeen pienentämisen kahteen miljardiin dollariin vuoteen 2015 mennessä. Toimenpiteet budjettivajeen pienentämiseksi ovat herättäneet kuitenkin huomiota. Samalla hallitus on leikannut tukiohjelmiaan, on se pitäytynyt suunnitelmissaan alentaa yhteisöveroa 15 prosenttiin.

HEIKKENEVÄ SOLIDAARISUUS

Nykyoloissa kanadalainen keskiluokka ei vaikeata tuntevan voimakasta solidaarisuutta heikompiosaisia kohtaan. Usko progressiiviseen verotukseen tulo- ja hyvinvointierojen vähentäjänä ei edusta valtavirran ajattelua julkisessa keskustelussa. Verojen esittäminen kusan-

tekona ja epäoikeudenmukaisena tulonsiirtona ei ole lainkaan harvinainen diskurssi kanadalaisessa mediassa. Konservatiivihallitus on saanut heikentää sosiaaliturvaan, työttömyyskorvauksiin ja eläkkeisiin liittyviä lakeja ilman suurta kansalaiskeskustelua tai vastarintaa. Progressiiviset tahot esittävät puheenvuoroissaan, että nykyinen keskiluokka näyttää protestoivan vain, kun kyseessä ovat luokan omiin etuihin liittyvät asiat.

Läntisten kehittyneiden OECD-maiden välisessä hyvinvointi-indikaattorien vertailussa Kanada sijoittuu jopa yllättävän heikosti. Kanadalaisista lapsista 15 prosenttia elää köy-

hyysriskissä (20./30 OECD-maasta). Kanadassa on yksi suurimmista tuloeroista sukupuolten välillä (19./22 OECD-maasta tulokuilun pienentämisessä). Kanadassa ei ole liittovaltion kattavaa julkista päivähoitoa ja vain 17 prosenttia kanadalaisista perheistä pääsee säännellyn lastenhoidon piiriin. OECD:n käyttämällä mittareilla Kanada on viimeinen 25 rikkaasta maasta varhaislapsuuden kehitystavoitteiden saavuttamisessa. Ranskankielinen

Quebecin provinssi tarjoaa julkisesti tuettua päivähoitoa asukkailleen, mutta muissa provinseissa poliittinen tahto julkisen päivähoitojärjestelmän rakentamisesta on puuttunut. Nykytilanteessa kärsijöitä ovat pienituloiset lapsiperheet ja työelämän tasa-arvon kannalta ennen kaikkea naiset, jotka joutuvat päivähoiton puutteesta hakeutumaan osa-aikatoihin.

Sosiaalipoliittisista heikkouksista huolimatta kanadalaiset ovat ylpeitä universaalista terveydenhuoltojärjestelmästä. Julkisesti rahoitettu ja yksityisesti tuotettu järjestelmä toimii kohtuullisen hyvin. Hoitoon pääsy on nopeata, mikäli kyseessä ei katsota olevan kosmeettinen sairaus. Käytännössä terveyspalveluihin hakeuduttaan perhelääkärijärjestelmän

Hyvinvointi-indikaattorien vertailussa Kanada sijoittuu yllättävän heikosti.

tai avointen päiväklินิกoiden kautta. Kanadan vuonna 1984 säädetyn terveydenhoitolain pääperiaatteita ovat järjestelmän julkinen hallinnointi, universaalius ja saatavuus tulotasosta riippumatta. Keski luokalla on usein työpaikkakohtaisia yksityisiä vakuutusia kattamaan hammashoidosta ja reseptilääkkeistä koituvia kuluja, jotka ovat pääsääntöisesti julkisten järjestelmän ulkopuolella.

KRISTILLISEN OIKEISTON NOUSU

Hallituksen politiikka on ollut vahvasti ideologisesti väärittyä. Talouskasvun hedelmiä on jaettu yhä enemmän rikkaille, ja tuloerot ovat kasvaneet. Sosiaalipoliittisiin kohteisiin talouskasvun mukanaan tuomia resursseja ei ole jaettu. Samalla konservatiivit ovat leikanneet varoja muun muassa lukuisilta ihmisoikeus- ja naisjärjestöiltä sekä kehitysyhteistyöorganisaatioilta. Taustalla on esitetty olevan vahva konservatiivinen ideologia, joka suhtautuu kielteisesti aborttiin ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksiin. Hallitus muun muassa eväsi valtionavustuksen seksuaalivähemmistöjen Pride-kulkueelta, joka oli edellisenä vuonna tuonut valtiolle kuusi miljoona dollaria verotuloja.

Hallituksen ideologinen vaikuttaminen muistuttaa kristillisen oikeiston toimia Yhdysvalloissa. Toukokuussa Kanadassa puhuttiin kuinka maahanmuuttoministeri Jason Kenneyn lähipiiri oli estänyt tiedon homoavioliittojen mahdollisuudesta sisällyttämisen uuteen maahanmuuttajaoppaaseen. G8-kokouksen äitien terveys -teeman yhteydessä Kanadan ulkoministeri Lawrence Cannon puhui "elämän puolustamisesta", kun hän perusteli miksi aborttia ei pitäisi ottaa agendalle.

Joidenkin arvioiden mukaan Kanadassa on käynnissä samanlainen kristillisen oikeiston nousu kuin Yhdysvalloissa tapahtui 1960-luvulta alkaen. Useilla journalismipalkinnoilla tunnustusta kerännyt kanadalais toimittaja Marci MacDonald julkaisi keväällä 2010 kirjan kristillisen oikeiston noususta. Teoksen mukaan sosiaalikonservativinen kristillinen oikeisto on vielä pieni, mutta vastaavaa verkos-

toitumista ei uskonnollisessa vasemmistossa tai progressiivisella puolella ole. MacDonald kirjoittaa, että ryhmä uskovaisia on vienyt Kanadan lähemmäksi yhdysvaltalaisista uskonnon ja politiikan sekoitusta kuin kanadalaiset yleisesti luulevat.

TULEVAISUUDEN KANADA?

Kanada on säilynyt maltillisen kehityksen tiellä pitkälti vähemmistöhallitusten ansiosta. Vaikka puoluekenttä on poliittisesti polarisoitunut, eivät poliittikan muutokset ole olleet rajuja. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että Kanada ei heräisi jonain vaalien jälkeisenä aamuna yhden puolueen enemmistöhallituksen valtaannousuun.

Tällä hetkellä konservatiivien vaalivoitto vaikuttaa liberaalien vaalivoittoa todennäköisemmältä. Mikäli Kanadaan muodostetaan enemmistöhallitus, tekevät sen juuri konservatiivit. Harva kanadalainen kuitenkaan tuntuu aktiivisesti pohtivan mitä konservatiivien valtaannoususta voisi seurata. Arvokonservatiivisen ja talousliberaalin hallituksen Kanada ottaneen askeleen kohti sosiaaliturvan ja julkisten palveluiden heikentämistä sekä arvojen tiukentamista. Maallistuneille kanadalaisille tämä tulee yllätyksenä, ja seurauksena voi olla yhteiskunnan entistä vahvempi polarisoituminen.

Toisaalta on myös mahdollista, että nykykehitys ei johda konservatiivien enemmistöhallitukseen. Mahdollista on, että konservatiivit muodostavat jälleen vähemmistöhallituksen, tai eivät pääse hallitusvastuuseen lainkaan. Jo 2006 parlamenttivaalien jälkeen liberaalit, NDP ja Bloc Quebecois pyrkivät muodostamaan koalitionhallituksen, mutta lopulta konservatiivit pääsivät valtaan vaalivoittajan oikeudella ja pelottelemalla kansalaisia konsensushallitusten peikolla. Mitä todennäköisimmin konsensusshakuinen politiikka tulee kuitenkin jatkossakin olemaan pakon sanelemaa realismia. Todennäköistä on, että tämä realismi estää Kanadaluusumasta rajujen politiikkamuutosten karikkoon ja muuttumasta epätasa-arvoisemmaksi ja arvokonservatiivisemmaksi yhteiskunnaksi. ■